

Les millors obres de les lletres gironines (62)

Modest Prats, professor rellevant de la Universitat de Girona, té una obra singular, tanmateix inacabada, diversa temàticament, excel·lent en l'estudi de la llengua i, que, en conjunt, ha estat qualificada molt positivament. El seu estimat deixeble Francesc Feliu va escriure que el seu «és un treball d'un gruix intel·lectual i moral inqüestionable.» Al seu funeral, a la parròquia del Mercadal a Medinyà, d'on era rector, el 31 de març del 2014, Montserrat Terradas va dir: «Els seus articles i llibres sobre història de la llengua són un referent indispensable en la nostra història col·lectiva». La revista *Llengua & Literatura* publicà aquest parlament el 2016 com un darrer homenatge.

La vida i el pensament de Modest Prats ens són ben coneguts per diverses entrevistes i articles. Destaquem-ne una, la molt llarga del 2001 de Xevi Planas a la *Revista de Girona*. Del filòleg i capellà, que excel·lí pel seu compromís social i humà, ja ens ocupàren de la seva *Història de la llengua catalana*, amb Josep M. Nadal (*Dominical* del *Diari de Girona* del 3 de març de 2024) i ara hi tomem amb el seu treball rellevant de compilador, antòleg, que ofereix un material que serà posteriorment usat pels especialistes en la labor de recerca, i és que aquest treball referit als segles XVI i XVII posa a l'abast textos de difícil accés. Ací Prats juga el paper del servidor del qui ofereix uns materials, relacionats amb els concilis de la Tarraconense del 1591, 1636 i 1637.

Publicada a la col·lecció «Biblioteca Universitària», dirigida pel mateix Modest Prats i Josep M. Nadal, *Política lingüística de l'Església catalana* fou un exemple de col·laboració entre Vic i Girona, l'editorial i la Universitat, el 1995. En uns anys el marc ha canviat, ha crescut i amb més universitats, més editorials, més investigadors, coneixem ara millor aquests anys posteriors al Concili de Trento (1546), que marcà amb ferro roent el que seria un control de continguts, per exemple amb la limitació a la difusió de la Bíblia, i ací el paper de Jordi Ventura és molt important per a conèixer aquestes censure. Han estat diversos els especialitzats que han fixat la mirada en aquest període, Prats és un d'ells.

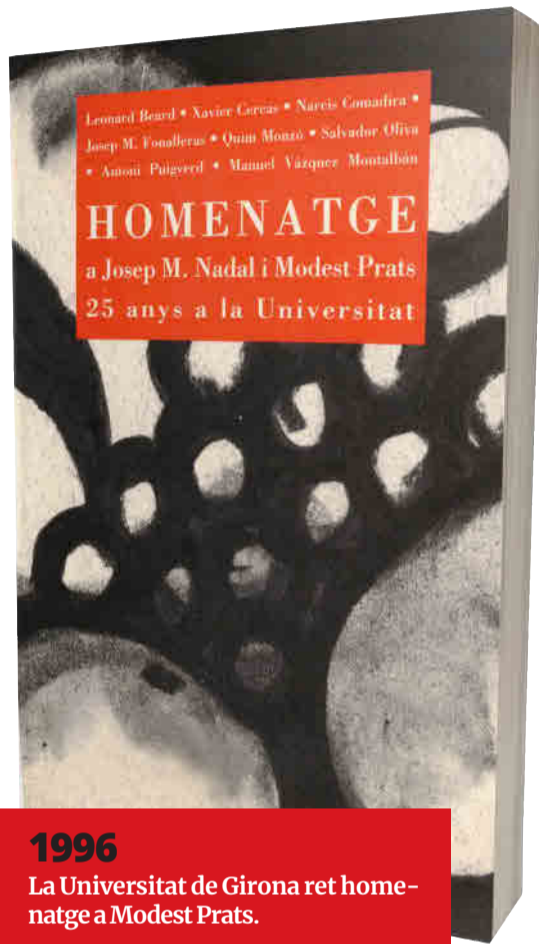
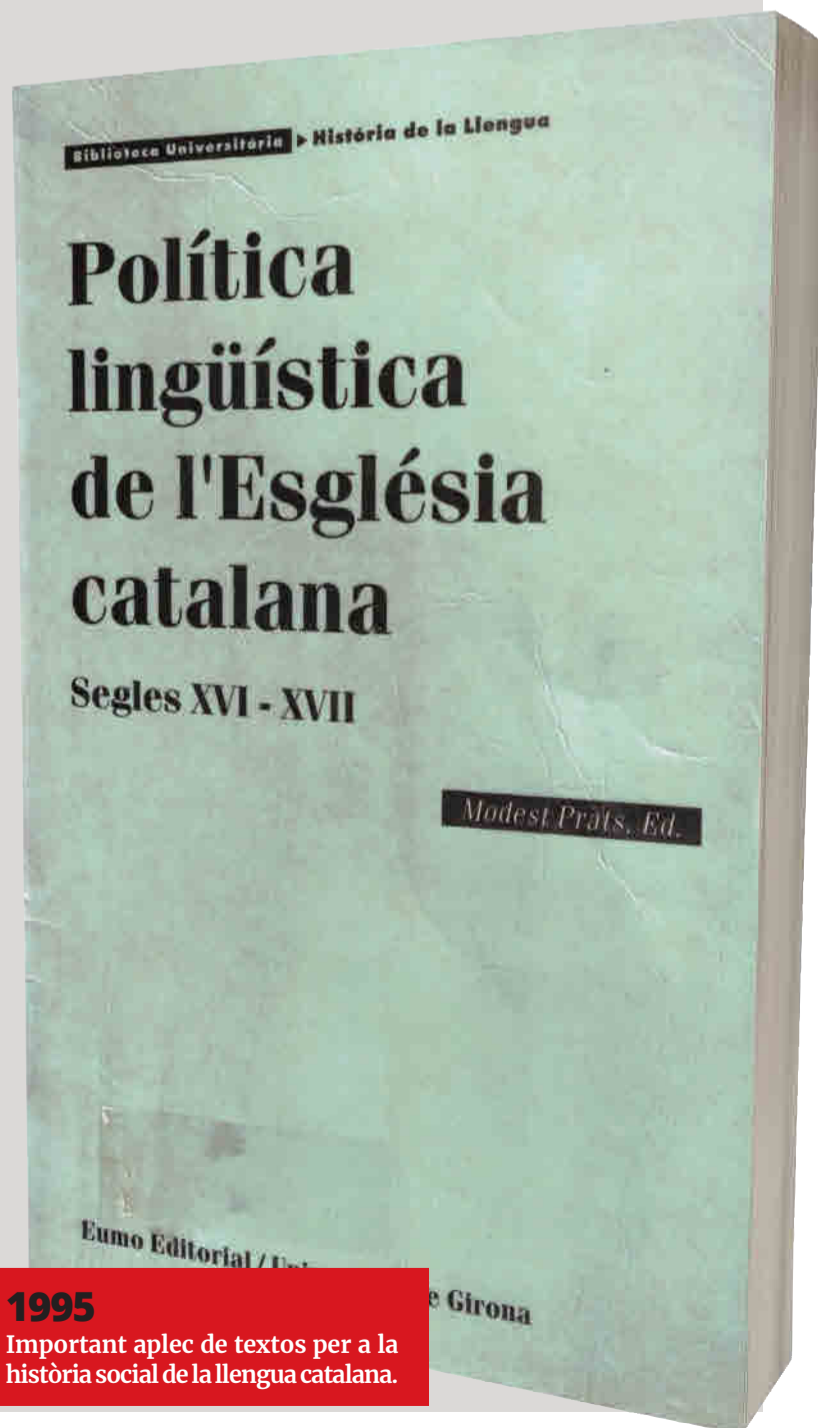
Trento imposarà el llatí a la missa, sagraments i predicació; el desconeixement del poble de la llengua culta, universal, sagrada i ritual, farà que per la catequesi i la predicació s'usi la vulgar. Posteriorment vindran les edicions de catecismes i llibres de lectura devocional mentre els litúrgics del clergat seran en llatí. Arribaran a ser obres tan complexes per a una societat molt eclesiàstica que apareix el 1924 un *Diccionari litúrgic* per conèixer el significat de mots especialitzats. Malauradament avui per a les noves generacions tots són mots desconeguts – de patena a casulla, d'alba a trona – i es tradueix sotana com a túnica. Un desconeixement lingüístic en la nostra societat fins a l'extrem que Salvador Alsius escriví *Hem perdut l'oremus*, una obra per intentar acostar aquest llenguatge. Els temps i les societats han canviat i avui l'església, a Catalunya, té molta menys influència i poder que en els segles passats.

Política lingüística de l'Església catalana

Modest Prats va reunir en aquest volum del 1995 un conjunt de documents relacionats amb els concilis de la Tarraconense del 1591, 1636 i 1637. És un material especialitzat però important en un moment de canvi, quan el llatí desapareix de l'escena pública menys a l'església, s'intensifica la presència del castellà i es resitua el paper públic del català.

La llengua de la religió

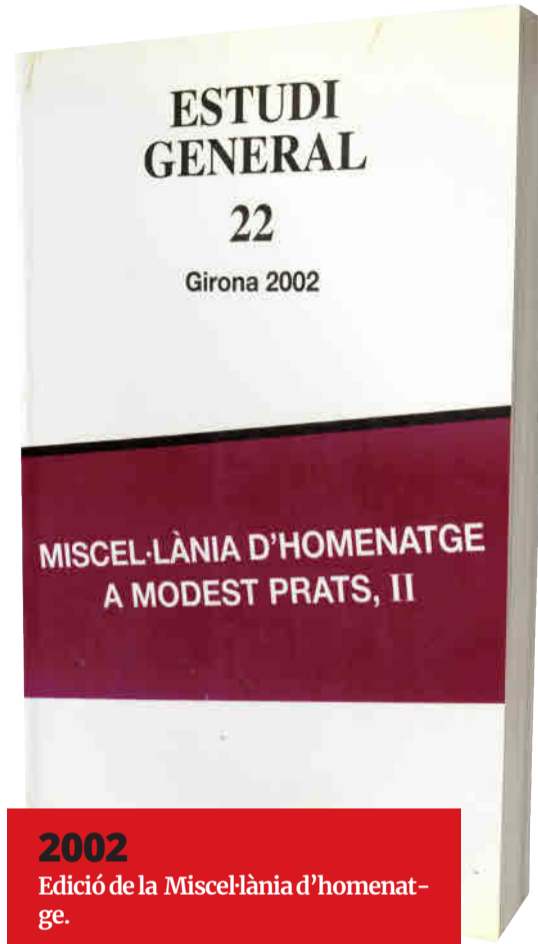
✎ Josep Maria Figueres

Estudiar els antecedents, com ens ha acostat Modest Prats, té una rellevància per a conèixer aquesta evolució en els usos lingüístics. Així en el Concili del 1591 es debat que «en l'ensenyament i transmissió de la doctrina cristiana facin servir el catecisme romà i un compendi breu que aquest concili publicarà en llengua vernacle.»

Francesc Feliu es lamenta de la no finalització de la història de la llengua i remarca l'interès de la present aportació atès que afavoreix que els textos puguin ser propers als interessats. Escriu en la ressenya de l'obra el 1996 a *Arxiu de Textos Catalans Antics*: «El nucli del llibre és constituït pels memorials de Juan Gómez Adrín –pseudònim del canonge de Tortosa Alexandre Domènech de Ros– i el memorial –resposta de Dídac Cisteller, canonge de Lleida, publicats tots dos l'estiu de 1636; es tracta dels documents més llargs dels recollits en el volum, i hi són reproduïts íntegrament. El primer d'aquests, intitulat *Memorial en defensa de la llengua castellana para que se predique en ella en Cataluña*, s'enfronta a la decisió presa pel Concili d'aquell mateix any 1636, segons la qual 'd'ara endavant en aquesta Província tarraconense no es prediqui de cap més manera que en llengua catalana'».

Conjunt de documents especialitzats però rellevants en un moment de canvi, quan el llatí desapareix d'escena pública menys a l'església, s'intensifica la presència del castellà i hom resitua el paper públic del català. A la ressenya indicada, però, Feliu valora críticament l'obra qualificant-la d'aportació parcial però important per al coneixement d'una història que encara és per tancar.

Modest Prats: la difusió de la llengua

La personalitat espurnejant i el caràcter bonhomíus de Modest Prats (Castelló d'Empúries, 1936 – Girona, 2014) motivà que els seus companys universitaris de Facultat –Antoni Puigverd, Quim Monzó, Salvador Oliva...– li retessin un homenatge, com proclama el frontispici «com un reconeixement a la carrera d'en Pep i en Modest, a les seves aportacions en l'àmbit científic de la llengua catalana, al seu compromís», un conjunt de narracions i poemes que honora als amics i la Universitat, essent un record vital del protagonista –viatges i paisatges, gastronomia i sabors...– excel·lent. Un altre homenatge, acadèmic, fou la miscel·lània acadèmica. Gairebé una trentena d'estudiosos li ofrenaren els treballs des del respecte i l'amistat, treballs d'un to heterogeni amb el lligam de l'amistat pel desaparegut. Alguns molt vinculats a l'objecte d'estudi com el de Narcís Iglésias sobre llengua i Església al Rosselló, Rosa Congost sobre la llengua dels notaris o l'esmentat Francesc Feliu autor també d'altres de diversos textos de record del seu estimat mentor.

Modest Prats en conferències i articles tenia la llengua al cor i al cap, com Francesc Ferrer, i així es manifestà a *Presència* amb el pseudònim d'Enric Blasi en la secció «Mà de morter», en una labor de puntualitzar aspectes polèmics, difondre novetats rellevants sobre la història de la llengua o sim-

«Reconeixem amb l'Apòstol que el llenguatge ens ha estat concedit per entendre'ns i distingir les coses que diem, no fos cas que, ignorant el valor dels mots, fóssim com bàrbars per a aquells amb qui parlem. Per aquesta raó, considerem que l'Esperit Sant va concedir als Apòstols el do de parlar en diverses llengües, ja que per predicar cal entendre l'idioma, altrament la predicació seria del tot infructuosa i la paraula, 'més penetrant que una espasa de dos talls', es tomaria oscada i ineficax. Ens sap molt de greu quan veiem que, per culpa dels predicadors, els fidels no són alimentats amb la Paraula de Déu ni poden treure cap fruit de la predicació pel fet que s'expressen i prediquen en una llengua que els oients no poden entendre gens, o gairebé gens, i d'això resulta que els predicadors sembla que cerquen més el propi lluïment que el profit dels oients. Aquell que –tal com diu el papa Nicolau– ensenya als oients coses que no poden entendre no cerca llur profit sinó el lluïment propi. Per tant, amb el desig d'extirpar del tot aquest abus –que cada dia empitjora en perjudici de les ànimes–, ordenem que d'aci endavant els predicadors s'abaixin al nivell dels oients i expliquin l'Evangeli amb comentaris senzills i usuals tal com ho fan els sants Pares i els legi-

Un fragment Els sermons en català

Dels 25 textos que Modest Prats selecciona en reproduïm un, la Constitució sobre la llengua de la predicació en llatí i que és traduït al català. Forma part dels textos del Concili de la Tarraconense de 1591 i remet al clergat instruccions per tal que els sermons, les homilies, puguin ser instruments eficaços en la formació dels fidels.

tims doctors. (...) S'adverteix als bisbes que no deixin predicar en cap altra llengua que la materna dels oients allí on no s'entén la forastera. Ha arribat a les nostres oïdes, i sovint en les esglésies que presi-

aquesta documentació episcopal hi trobaríem de tot: defenses de l'ús del català amb un to decidit i convençut, mesures de 'prudència' (?) contemporitzadora, imposicions brutals del castellà.»

Aquest mateix 1975, amb en J. Verrié, fixaren que un text era la segona part de les famoses *Instruccions* de Baldiri Reixac en el moment que començava legalment la substitució lingüística del català per l'espanyol. I

dim ho hem sentit directament, i ho diem amb dolor, i ho molts predicadors de la Paraula de Déu descuiden el compliment del seu deure. El llenguatge, tal com diu l'Apòstol, ens ha estat concedit per entendre'ns i per això l'Esperit Sant fou concedit als Apòstols en diverses llengües, en canvi, aquells predicadors, cercant la fama popular i el propi interès –no el de Jesucrist, és a dir, el profit dels oients–, prediquen en una llengua estranya que els oients no entenen gens o gairebé gens, i abandonen la llengua natural i materna del poble a qui prediquen. D'on resulta que els pobres –i és ben de plànyer– se'n tornen de la predicació cap a casa ben dejuns i sense cap profit. Desitjosos de posar remei saludable a aquest mal, amb l'aprovació del sant Concili, exhortem en el Senyor tots els bisbes d'aquesta nostra Província i els altres que tenen jurisdicció ordinària que, deixada de banda tota pretensió, cercant només el profit del ramat que Crist els ha confiat, no tolerin de cap manera que es prediqui l'Evangeli en llengua forastera en les esglésies de la seva diòcesi, en què és probable que només s'entén l'idioma matem i natural. I si en això fossin negligents, sapiguem que n'hauran de donar compte estricte davant de Déu.»

la presenta en aquest setmanari sense estar –se de fer– ho constar: «Donades les circumstàncies particulars de la nostra història, sempre s'ha posat especialment de relleu un punt de la seva obra: la defensa que fa de la llengua catalana, i la necessitat que tenen els infants d'aprendre-la bé. No oblidem que això s'escriu poc anys després de l'informe del 'Consejo de Castilla' a Felip V on li recomanaven: '...mandando V. M. que en las escuelas de primeras letras y de gramática no se permitan libros en lengua catalana, escribir ni hablar en ella dentro de las escuelas.' (1715); i poc abans de la disposició de Carles III: 'Finalmente mando, que la enseñanza de primeras Letras, Latínida y Retórica, se haga en lengua castellana generalmente, donde quiera que no se practique, cuidando de su cumplimiento las Audiencias y justicias respectivas, recomendándose también por el mi Consejo a Diocesanos, Universidades y Superiores Regulares para su exacta observancia, y diligencia en extender el idioma general de la Nación para su mayor armonía y enlace recíproco (1768).»